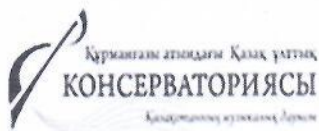

Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат министрлігі

«Құрманғазы атындағы Қазақ
ұлттық консерваториясы» РММ

РГУ «Казахская национальная
консерватория имени Курмангазы»

Министерство культуры и
информации Республики Казахстан

05 желтоқсан 2024 ж.

күні

№ П-08-24

Алматы қ.

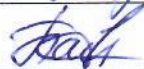
г. Алматы

Бекітемін
Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат министрлігі
«Құрманғазы атындағы Қазақ
ұлттық консерваториясы» РММ
Оқу және оқу-әдістемелік жұмыстар
жөніндегі проректор

05 - Г. Әбдірахман
«05» желтоқсан 2024 ж.

**«ДИРИЖЕРДІҢ ТҮРЛІ ОРКЕСТРЛІК ҰЖЫМДАРМЕН ЖҰМЫС
ЖАСАУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР»**

(Симфониялық, камералық, үрмелі және халықтық оркестрлер мысалында)
мамандығы бойынша педагогтардың біліктілігін арттыру курсының
БАҒДАРЛАМАСЫ

Құрастырушылар:			
«Дирижирлеу» кафедрасы	 	Профессор Бегендигов Ж.А. Доцент Темиргалиев Ж.Х.	<u>05.12.2024 ж.</u>
Келісілді:			
Кафедра меңгерушісі		Берекешев Г.К.	<u>05.12.2024 ж.</u>
БЖЖҚББ бөлімінің бастығы		Баймуқанова А.Н.	<u>05.12.2024 ж.</u>
Қызметі	Қолы	ТАӘ	Күні

1. Жалпы ережелер

«Түрлі оркестрлік ұжымдармен жұмыс жасаудағы ерекшеліктер» біліктілікті арттыру курсының білім беру бағдарламасы (әрі қарай - Бағдарлама) «оркестрлік дирижерлік» мамандығы бойынша педагогтардың біліктілігін арттыруға бағытталған, қосымша музыкалық және кәсіби техникалық білім беру ұйымдарында (музыкалық колледждер, мамандандырылған музыкалық мектептер) оқытуға арналған (әрі қарай - Тыңдаушылар).

Бағдарлама келесі негізгі ережелер мен талаптарды ескере отырып әзірленген:

- 1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы;
- ҚР 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» Заңы;
- 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы;
- Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 20 сәуірдегі №224-VII ҚРЗ әлеуметтік кодексі;
- Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңы;
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 - 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы;
- Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 15 ақпандағы № 636 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары;
- Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі 23.11.2015 ж. № 414-V ҚРЗ (30.12.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)
- 05.08.2021 ж. Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының Жарғысы;
- Педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және өткізу ережелері, ҚР БҒМ 2016 жылғы 28 қаңтардағы № 95 бұйрығы;
- Педагогтердің біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламаларын әзірлеу, келісу және бекіту ережелері, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 4 мамырдағы №175 бұйрығы.

Дирижердің оркестрлік ұжымдармен жұмыс жасау ерекшелігі көптеген факторларға байланысты, оның ішінде орындаушы музыка жанрының ерекшеліктері, оркестрдің құрамы, шеберлік деңгейі және оркестрдің мүмкіндіктері. Кез келген оркестрмен жұмыс жасау — бұл күрделі шығармашылық процесс, ол дирижерден дәстүрлі және қазіргі заманғы мануалды

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	2 БЕТ

техника құралдарының кешенін меңгеруді талап етеді. Дирижер әрбір оркестр түрінің ерекшелігін түсініп, топтар арасындағы дыбыстық балансты қамтамасыз ету, ансамбльдік және оркестрлік бірлікті құру, динамиканы дәл таңдауды жүзеге асыруы керек. Дирижер өз стилін және жұмыс әдістерін оркестр түріне бейімдей білуі тиіс, ұжымның кәсібилігіне, тәжірибесіне және темпераментіне қарамастан. Сонымен қатар, балалар оркестрлерімен дирижер ұстаз ретінде жұмыс істейді, ал кәсіби ұжымдармен — тең құқықты көркем жетекші ретінде.

Дирижердің әр түрлі оркестрлік ұжымдармен жұмыс істеу ерекшеліктері қазіргі музыкалық мәдениет контекстінде өзекті болып табылады, мұнда дирижер кез келген құрамдағы оркестрмен жұмыс істеуге қойылуы мүмкін және осы салада білікті болуы керек. Осыдан біліктілікті арттыру курсының тақырыбының маңыздылығы мен **өзектілігі** туындайды. Әртүрлі мәдени алмасулардың өсуі, дирижер ретінде халықаралық жобаларға қатысу мүмкіндігі де оркестрлердің ерекшеліктерін меңгеру және оларды басқару тәсілдерін игерудің қажеттілігін анықтайды. Дирижерлік жұмыс, осылайша, тек музыкалық тәжірибеден ғана емес, сонымен қатар дамыған коммуникативтік дағдыларды, икемділікті, заманауи жағдайлар мен міндеттерге жылдам бейімделу қабілетін талап ететін күрделі процесс.

Бағдарлама бойынша оқытудың ерекшелігі модульдік принцип болып табылады. Әр модуль тыңдаушының нақты оқу нәтижелерін көрсетуімен аяқталады, бұл практикалық сабақтар, әдістемелік баяндамалар, ашық сабақтар арқылы жүзеге асырылады. Бағдарлама шеңберінде нақты білім беру өнімдерін құру оқу процесінің нәтижесін айқын көрсетуге мүмкіндік береді, бұл тәжірибе алмасуға және әріптестер арасында жақсы түсіністік орнатуға ықпал етеді.

Негізгі жұмыс бағыты — қосымша музыкалық және кәсіби техникалық білім беру ұйымдарының педагогтарының біліктілігін арттыру, көлемі 80 сағат.

Бағдарлама бойынша оқытуды жүзеге асырады:

Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының «Дирижерлік» кафедрасының профессорлық-оқытушылық құрамы;

Бағдарламаны әзірлеушілер (авторлары).

Кафедраның тәжірибелі оқытушылары бөлісетін білімдер тыңдаушыларға кәсіби педагогикалық және концерттік орындаушылық дайындығының деңгейін және сапасын арттыруға көмектеседі.

2. ГЛОССАРИЙ

Дирижерлік терминдердің қысқаша сөздігі:

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	3 БЕТ

Ауфтакт – бұл орындаудың басталуына дейінгі қозғалыс, әр тактінің бөлігіне сәйкес келетін уақытша ұзақтыққа ие болатын қимыл. Неміс тілінен аударғанда auf – «жоғары», taktus – «соққы» деген мағыналарды білдіреді;

Ауфтактың уақыттық ұзақтығы – дирижерлік есептің бірлік бірлігіне сәйкес келетін бір есептік бөліктің ұзақтығына тең.

Ауфтакт құрамында 5 негізгі сипаттама бар:

- Бірлескен іс-әрекеттің тыныс алуы;
- Темпті анықтау;
- Динамика;
- Дыбыс сипаты;
- Образдық нақтылық.

Ауфтакт үш элементтен тұрады: замах, түсіру, қайтару. Ауфтактарда дирижердің қабілеттерінің деңгейі, оның темпераменті, сол немесе басқа сәттегі көңіл-күйі өз-өзінен байқалады.

Сермеу –1.Дирижердің қолының қозғалысы. 2. Ауфтактың бірінші және маңызды элементі, бұл элемент келесі дирижерлік тактінің сипатын айқындайды.

Түсіру (падение) –1. Дирижердің қолының қозғалысы, ол замахтан кейін басталады. 2.Ауфтактың екінші элементі.

Қайтару (отдача) – 1.Дирижердің қолының қозғалысы, ол дирижерлік тактінің басталуын белгілеуден кейін орындалады. 2.Ауфтактың үшінші элементі.

Ауфтактілердің түрлері:

Акцентті ауфтакт – дирижердің акцент көрсету үшін қолданатын ауфтактысы. Бұл ауфтакт қолдың жылдам замахымен және түсіруден бұрын қолдың уақытша тоқтап қалуымен ерекшеленеді. Мұндай техникалық әдіс орындаушыларда соққы алдында энергияның шоғырлануын сезіндіреді, олардың назарын аударады және акцентті дұрыс орындауға баулиды.

Ішкі тактілік ауфтакт – бұл междольный ауфтактпен бірдей мағынаға ие.

Ерікті ықпал – 1.Дирижердің нақты дыбыстық нәтижеге жетуге деген саналы және табанды ұмтылысы. 2. Орындау кезінде өз қалауларын орындауды талап ету қабілеті. 3. Дирижерлік шеберліктің негізгі дағдыларының бірі.

Қоса ауфтакт – қос замахпен орындалатын ауфтакт. Қосымша замах әдетте бастапқы ауфтактты орындауда тәжірибесіз дирижерлерде болады, егер қол және шынтақ қозғалыс басталмай тұрып төменгі қалыпта дайындалса.

Аралық ауфтакт – дирижерлік тактінің бөліктерін бір-бірімен байланыстыратын ауфтакт. Ол екі функцияны бір уақытта орындайды: ағымдағы бөлікке басқару және келесі бөлікті орындауға ықпал ету.

Бастапқы ауфтакт – музыканың басында, оның бөлігінің басында немесе үзіліс немесе цезурадан кейін орындалатын, дирижердің такт бөлігінің темпін және орындалу сипатын анықтайтын ауфтакт.

Толық емес ауфтакт – толық емес дирижерлік такт бөліміне арналған ауфтакт, яғни бөлік үзіліссіз басталып немесе толық ұзақтыққа ие болмай орындалады.

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	4 БЕТ

Айналған ауфтакт – негізгі элементтері (замах, түсіру, қайтару) кері, «төңкерілген» түрде орындалатын ауфтакт. Төңкерілу деңгейі әртүрлі болуы мүмкін, оркестрдің немесе хордың реакциясына және дирижердің шеберлігіне байланысты. Айналған ауфтакт XX-XXI ғасыр дирижерлер арасында кеңінен таралған. Ол көбінесе жеңіл және ауадай музыка жанрының әсерін беру үшін қолданылатын көркем әдіс болып табылады. Мысалы, вальсті дирижерлеуде айналған ауфтакт тиімді қолданылады.

Толық ауфтакт – толық дирижерлік такт бөліміне арналған ауфтакт, яғни бөлікте толық ұзақтық бар немесе оның басында пауза жоқ.

Типтік ауфтакт – 1. Белгілі бір типке жататын ауфтакт, яғни ауфтактардың белгілі бір тобына тән сипаттарға ие. 2. Дирижер белгілі бір жағдайларда қолданатын стандартты ауфтакт. Қазіргі дирижерлік теория оқулықтарында типтік ауфтактардың сипаттамасы бар, мысалы: И. Мусин. «Дирижерлік техника». Санкт-Петербург, 1995. Мұндай ауфтактарға бастапқы, междольный, акцентті (кешіктірілген), айналған, толық және толық емес ауфтактар жатады. Бұл ауфтактармен жұмыс жасау дирижерлік оқу орындарында жас дирижерлердің әрі қарай шығармашылық өсуіне қажетті негізді қалыптастырады.

Қосымша техника – дирижерлік қимылдардың қарапайым түрлеріне шартты атау, олар ноталық жазбаның көрінетін құрылымын көрсетеді. Мұндай қимылдарға мыналар жатады: такт жүргізу, дауыстардың кірісін көрсету, дыбысты тоқтату, фермат, паузалар, бос тактыларды көрсету.

Өзекті техника – дирижерлік қимылдардың күрделі түрлеріне шартты атау, олар партитураның дауыстарының дыбысталу сипатын көрсетеді. Мұндай қимылдарға мыналар жатады: динамикалық өзгерістерді көрсету, акценттер, штрихтар, артикуляция, фразировка, дыбыс шығарудың қарқындылығын көрсету.

Дирижерлік техника – дирижердің орындап жатқан музыканы қолының қозғалысымен орындауы.

Дирижерлік техника – дирижердің орындаушыларға өз ішкі музыкалық бейнелерін жеткізу үшін қажетті арнайы дағдылардың күрделі жиынтығы. Дирижер өзінің дирижерлік аппараты арқылы орындаушыларға әсер ете отырып, оларды музыкалық бейнесін сезіндіруге ұмтылады. Мұнда дирижердің ішкі музыкалық бейнелерінің және оның бұлшықет сезімінің байланысы маңызды. Дирижерлік техниканы шартты түрде 3 деңгейге бөлуге болады: қосымша техника, өзекті техника және образды-өзекті техника. Бұл үш деңгей бір-біріне байланысты: әрбір күрделі әдіс қарапайым әдістің негізінде құрылады. Мысалы, образды-өзекті техника қосымша және өзекті техниканың негізінде ғана қолданылады.

Дирижерлеу – музыканы ұжымдық орындауды басқару өнері. Қазіргі дирижерлік теория тұрғысынан бұл өнердің мәні – дирижердің ішкі музыкалық бейнелерін орындаушыларға эмоционалды дирижерлік қимыл арқылы жеткізу процесі.

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	5 БЕТ

Метроном – (грек тілінен "мера" және "заң") – музыкалық шығарма орындау темпін дәл анықтау үшін қолданылатын, уақыт бойынша такт бөліктерін есептейтін құрал.

Камертон – ортасынан иілген және иілу нүктесіне металл таяқшаға бекітілген құрылғы, ұштары соққы кезінде дәл реттелген дыбыс шығарып, музыкалық аспаптарды баптау үшін дыбыстың биіктігін анықтау құралы болып табылады. Оның тербеліс жиілігі 440-445 Гц аралығында, «Ля» дыбысы.

Ішкі музыкалық есту – музыкалық жады арқылы музыка дыбысының «ішінде» қайталану қабілеті және музыкалық интонациялармен еркін жұмыс істеу, олардың барлық тембрлік, темпоритмдік алуандылығын меңгеру. Ішкі музыкалық естудің тереңдігі музыканттың дарынына байланысты. Ішкі музыкалық есту дирижерлік естудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	6 БЕТ

Дирижерлік интерпретация (лат. *interpretatio* – түсіндіру, айқындау) – партитураның мағынасын дирижерлік өнер құралдарымен ашу. Музыкалық өнерде ноталық мәтіннің кез келген (қиялдағы немесе нақты) дыбысталуын интерпретация деп санауға болады. Дегенмен, ноталық мәтінді формальды (дұрыс) орындауды шығармашылық орындаудан, шығармашылық интерпретациядан ажырату керек. Дирижерлік шығармашылық интерпретация музыканы орындауға жеке көзқарасты, дирижердің автордың ой-жоспарын түсіну қабілетін талап етеді. Ноталық жазбада композитор шығарма кезінде елестеткен музыканың барлық реңктерін беру мүмкін емес екені белгілі. Партитурамен жұмыс істегенде, дирижер өз өзін композитордың орнына қойып көруге тырысуы керек. Ол үшін композитордың өмірбаянын, шығармашылығының ерекшеліктерін, нақты тарихи дәуірдегі және елдегі музыкалық орындаушылық дәстүрлерін білу пайдалы болады. Бұл дирижерге композитордың ой-мақсатын толығырақ түсінуге және шығарманың сенімді интерпретациясын табуға көмектеседі. Дирижер-интерпретатордың жұмысы – белгілі бір мағынада композитордың еңбегін кері тәртіппен орындау: соңғы партитурадан бастап бастапқы музыкалық-образды бейнелерге дейін.

Дирижерлік қабілеттер – дирижерлік орындауда орындаушыларға ішкі музыкалық-образды бейнелерді жеткізу үшін қажетті қабілеттердің жиынтығы. Дирижерлік қабілеттердің төрт негізгі түрі бар: а) дирижерлік есту; ә) музыкалық-эмоционалды сезімталдық қабілеті; б) көркем қимыл жасау қабілеті; в) орындаушыларға ықпал ету қабілеті.

Дирижерлік аппарат – дирижерлік кезінде орындаушыларға ықпал ету үшін қажетті есту, эмоциялық және қозғалыс қабілеттерінің жиынтығы. Мұнда осы қабілеттердің бір-бірімен байланысының тереңдігі маңызды рөл атқарады.

Дирижерлік жест – дирижердің қолы, денесі немесе басы, сондай-ақ оның мимикасы, орындаушыларға нақты музыкалық бейнені жеткізуге арналған қозғалыстар.

Дирижерлік метр (грек. *metron* – өлшем) – тактегі дирижерлік есептік ұяшықтардың саны. Дирижерлік метр ноталық жазбадағы такт өлшемімен сәйкес келмеуі мүмкін. Мысалы, ноталық жазбада өлшемі 4/4 болатын такт екі немесе сегіз дирижерлік ұяшыққа ие болуы мүмкін, бұл темпке, музыканың дыбыс сипаттамасына және дирижердің жеке музыкалық-образды бейнелеріне және қимыл сезімдеріне байланысты. Дирижерлік процессте дирижерлік метр әрқашан такт басында көрсетілетін схемада бейнеленеді.

Дирижерлік есту – партитураның көпқабатты дыбыстарын «ішкі дүниеде» немесе орындау кезінде айқын есту қабілеті. Бұл әмбебап музыкалық есту, ол әуендік, гармониялық, тембрлік және ішкі есту сияқты негізгі сипаттамаларды қамтиды. Ол тыңдаудың көлемділігімен, оркестрдің дауыстарының дыбыстық балансын бақылау қабілетімен ерекшеленеді. Дирижерлік естудің тереңдігі

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	7 БЕТ

дирижердің табиғи дарындылығына және оның музыкалық тәрбиелеу әдістемесіне байланысты болады.

Мануалдық техника – музыканың метрлік ұйымдастырылуы, ритмдік бірлігі.

Бұлшықет жадысы – адам ағзасының өткен әрекеттерді орындаған кезде қозғалыс сезімдерін есте сақтау қабілеті. Мұндай қозғалыс сезімдерін әртүрлі тәсілдермен қайта жаңғыртуға болады, мысалы, айналадағы орта немесе сол немесе басқа оқиға барысында өз әрекеттерін еске алу арқылы. Мұндай механизмді бұлшықет жадысын театр өнерінде, соның ішінде атақты режиссер К. С. Станиславскийдің шығармашылығында сенімді түрде қолданылған. Оның актерге деген сөздері: «Өзіңізді елестетіңіз...» – дирижерлік өнерде де қолдануға болады, мысалы, қандай да бір образды-выразительная техника қабылдаған кезде. Мысалы, sr көрсетілімін әсерлі түрде көрсету үшін өткен кездегі қорқыныш сезімдерін еске түсіруге болады, ал орындаушыларға жеңістің финалдық кульминациясы кезінде тиімді әсер ету үшін қуанышты естеліктер пайдалы болуы мүмкін және т. б.

Образды бейнелейтін техника – дирижерлік қимылдардың шартты атауы, олар дирижерлеуді образды нақтылап көрсетеді. Мұндай қимылдар әрқашан жеке, дирижердің музыкалық образды ішкі сезімін тікелей бейнелейді және айқын эмоциялық көріністермен сүйемелденеді.

Партитура – белгілі бір оркестрдің, хорменің немесе ансамбльдің барлық дауысын дәл жазатын ноталық жазбалардың жүйесі.

Дирижер аппаратының қалыптасуы – дирижерде арнайы есту, эмоционалдық, қозғалыстық сезімдерді және олардың арасындағы байланыстарды қалыптастыру процесі, мақсат – өз музыкалық образдарын орындаушыларға еркін жеткізу. Ритмділік қайтару – дирижерлік техникалық әдіс, ол дирижерлік тактінің белгілі бір бөлігінің ритмикалық құрылымын көрсетеді. Негізгі түрлері: а) дуолды ритмділік қайтару; б) триольді ритмділік қайтару.

Тактілеу схемасы – дирижердің қолының такт ішінде жүйелі түрде қозғалысын шамамен бейнелейтін сызба, сурет. Дирижерлік есептегі өлшем санына байланысты әртүрлі тактілеу схемалары бар: «бірге», «екіге», «үшке», «төртке» және т.б. Қазіргі дирижерлік теорияда қолдың қозғалысы дуга тәрізді қозғалыстарға негізделген, олардың негізі бір деңгейде болады.

Такт – музыкалық шығарма бөлімі, екі жақтан вертикальды сызықпен шектелген. Такт бірден он екіге дейін және одан да көп бөліктерді қамтуы мүмкін. Партитураны такттерге бөлу ноталарды жазу және оқу үшін ыңғайлы болуды қамтамасыз етеді. Тактілеу жазба партитурасы дирижерлік тактілеу схемаларының пайда болуына себепші болады.

Тактілеу – дирижердің қолдары арқылы нақты темпте және дирижерлік метрге байланысты белгілі бір схема бойынша тактілеу бөліктерді белгілеу. Тактілеуге көмекші техника әдістеріне жатады. Дирижерлеу барысында тактілеу

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	8 БЕТ

элементтері ерікті әрі еріксіз, сандық және сапалық, функционалдық және интонациялық тұрғыдан өзгеріп, белгілі бір қасиеттерге ие болады.

Эмоция (франц. emotion – толқу, қозу) – дирижердің ішкі музыкалық-образды бейнелерінің сыртқы көрінісі. Көздердің көрінісі, бет әлпеті, сол қолдың қимылы, дирижердің дене мен басының орны әрқашан оның жан дүниесінің нақты жағдайын көрсетеді. Дирижердің эмоционалды тілі орындаушыларға түсінікті болады, егер ол нақты музыкалық образдың және дирижерлік өнердің шеңберінен шықпайтын болса. Эмоция дирижердің орындаушыларға ықпал етуінің маңызды, кейде жалғыз құралы болып табылады.

Эмоциялық есте сақтау – адамның бір рет сезінген эмоцияларын есте сақтау қабілеті. Бұл сезімдер туғызған оқиғаларға қатысты естеліктер дирижерге образды бейнелейтін техника әдістерін орындау кезінде қажетті ішкі сезім күйін қалпына келтіруге, сондай-ақ орындаушыларға тиімді ықпал жасауға көмектеседі.

3. Бағдарлама тақырыбы

«Дирижердің түрлі оркестрлік ұжымдармен жұмыс жасаудағы ерекшеліктер» БА курсының бағдарламасы оркестрлік ұжымның жетекшісін даярлауда маңызды құрамдас бөлік болып табылады. Курстар музыка мектептерінің, колледждердің және жоғары оқу орындарының оркестрлік сыныптарының педагогтарына, сондай-ақ симфониялық, камералық, үрмелі және халықтық оркестрлердің дирижер-ұстаздарына арналған.

Курстың тақырыбы сұранысқа ие және дирижерлік өнер теориясы мен практикасы бойынша кең ауқымды мәселелерді қамтиды. Курстың тақырыбы қазіргі заманғы оқу мазмұнының сапасына және оркестр жетекшісіне қойылатын талаптарға негізделген.

Бағдарламаның тақырыбы:

- Партитурамен өздігінен жұмыс істеу дағдылары;
- Оркестрмен өздігінен жұмыс істеу дағдылары;
- Дирижерлік-оркестрлік орындаушылық тәжірибе;
- Оркестрмен жұмыс істеуге арналған әдістемелік әдебиеттің тарихи шолуы;
- Оркестрмен дирижерлеу және арнайы музыкалық білім беру оқу орындарында оркестр мен ансамбльді оқытуға арналған арнайы кәсіби оқу құралдары.

Бағдарламаның негізгі мазмұны 1 кестеде көрсетілген.

1 кесте

Бағдарлама Компоненттері, модульдері	Бағдарлама компоненттерінің сипаты, модуль тақырыптары
Диагностикалық тестілеу	Оқылатын тақырыптар бойынша бастапқы

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	9 БЕТ

	деңгейдегі құзыреттілікті бағалау
1 модуль. Батыс Европа композиторларының музыкасы	1.1 «Вена классиктерінің» симфонияларын дирижерлеу
	1.2 Оркестрлік репетицияға дайындалу. Дирижерлік ретушь.
	1.3 Стилдің, форманың және шығарма мазмұнының ерекшеліктері
	1.4 Дайындық процесіндегі дирижердің назарындағы объектілер
2 модуль. Оркестрлік аккомпанемент (аспаптық концерттерді дирижерлеу)	2.1 Оркестрлік аккомпанементті орындаудың ерекшеліктері.
	2.2 Каденциядан шығу. Көшу қиыншылықтары.
	2.3 Түрлі ішекті және үрмелі аспаптармен аккомпанемент орындау кезіндегі баланс пен штрихтардың ерекшеліктері.
3 модуль. Опералық сахнаны дирижерлеу ерекшелігі	3.1 Опералық сахнаны дирижерлеу ерекшелігі.
	3.2 Операдағы оркестрлік аккомпанементтің ерекшеліктері.
	3.3 Операдағы речетатив. Солистермен дайындық (репетиция)
4 модуль. Балет сахналарын дирижерлеу ерекшеліктері	4.1 Хореография балет өнерінің негізі ретінде. Хореография негіздерімен танысу.
	4.2 Балет сахналарын дирижерлеу ерекшеліктері
	4.3 Балеттің негізгі қимылдарын классификациялау (па)
5 модуль. Камералық, халықтық, симфониялық оркестрлермен жұмыс жасаудың ерекшеліктері	5.1 Симфониялық оркестрмен жұмыс жасау қағидалары
	5.2 Халықтық (фольклорлық) оркестрмен жұмыс жасау әдістері
	5.3 Камералық оркестрмен жұмыс жасау мүмкіндіктері
Қорытынды тестілеу	Бағдарламаның мазмұнын игерудегі қорытынды деңгейін бағалау

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	10 БЕТ

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

«Дирижердың әртүрлі оркестрлік ұжымдармен жұмыс жасаудағы ерекшеліктер» БА курсынан өтудің **мақсаты** - теориялық білімдер мен оркестрлік дирижирлеу саласындағы тәжірибелік дағдыларға ие, оркестрлік репертуарды қалыптастыру ерекшеліктері туралы нақты түсініктері бар, педагогикалық жұмысқа қабілетті, сондай-ақ дирижер және оркестрлік дирижирование пәнінен оқытушы ретінде практикалық қызметті атқаруға дайын жоғары білікті музыкант-дирижерлерді тәрбиелеу.

Міндеттер:

БА курсының міндеттерін жүзеге асыру үшін келесілер қажет:

- оркестрлік дирижирлеу курсы аясында алынған білім, дағды мен шеберліктерді шығармашылық қызметте қазіргі заман талаптарына сәйкес кәсіби түрде жүзеге асыруды үйрету;
- жоғары жалпы музыкалық мәдениетке ие, орындаушылық және педагогикалық қызмет үшін қажетті кәсіби дағдыларға ие музыкантты қалыптастыру;
- дирижерлік дағдыларды қалыптастыруға ықпал ету;
- оркестр үшін өңдеу және аранжировка жасау бойынша білімді тәжірибелік қолдануды қамтамасыз ету.

Оқытудан күтілетін нәтижелер:

Курсты аяқтағаннан кейін педагогтар:

- оркестрмен дирижер ретінде практикалық жұмыс тәжірибесіне ие болады, сондай-ақ: дирижерлік мануалдық техникалық құралдардың кешенін оркестрмен практикалық жұмыста қолданады;
- түрлі орындаушылық және оркестрлік стильдерге бағдарланады; оркестрлік құралдардың көркем-орындаушылық мүмкіндіктерін біледі;
- кәсіби терминологияны меңгереді;
- дирижерлік техниканы жоғары көркемдік деңгейде меңгереді, дирижердің әншімен, оркестр әртісімен, солист-музыкантпен шығармашылық ынтымақтастық дағдыларына ие болады.

Оқыту нәтижелерінің педагогтардың жұмыс тәжірибесіне ықпалы:

- Оқыту қорытындысы бойынша тыңдаушылар келесі кәсіби құзыреттіліктерге ие болады:
- әдістемелер мен оқыту тәсілдерін таңдауды нормативтік құжаттардың талаптарына сүйене отырып, дәлелді негіздеуге қабілетті болу;
- оқушылардың жеке қажеттіліктеріне оқытуды бейімдей білу, олардың мотивациясын және қатысуын арттыру;

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	11 БЕТ

- оқушыларға оқу материалын толық әрі терең түсінуді қамтамасыз ету, әр түрлі пәндер саласындағы білімдерді біріктіріп, оны шынайы өмірмен байланыстыру арқылы;
- педагогтар арасында озық тәжірибе мен үздік әдістермен алмасу барысында әріптестерімен тиімді өзара әрекеттесуді қамтамасыз ету.

5. Бағдарлама құрылымы мен мазмұны

Оқу процесі Бағдарламаның оқу-тематикалық жоспарына сәйкес ұйымдастырылады.

Білім беру ұйымының талаптары мен оқытушылардың қажеттіліктеріне байланысты оқу-тематикалық жоспардың мазмұнына өзгерістер мен толықтырулар енгізілуі мүмкін, оның ішінде тыңдаушыларды бастапқы анкеталау нәтижелері бойынша. Оқытушылардың қажеттіліктеріне сәйкес, Бағдарламаның мазмұны жалпы оқу уақытын сақтай отырып, белгілі бір модульдер бойынша өзгертілуі мүмкін.

1 модуль. Батыс Европа композиторларының музыкасы.

Бірінші модуль бізді 17-18 ғасырлардағы симфониялық орындаушылықтың пайда болуы мен дамуу туралы ақпаратпен таныстырады. Мұнда «Веналық классика» өкілдері, сондай-ақ романтизм дәуірінің композиторлары кіретін болады.

2 модуль. Оркестрлік аккомпанемент (фортепиано, үрмелі және ішекті аспаптарға арналған концерттерді дирижерлеу):

Бұл модульде аспаптық аккомпанементті дирижерлеудің ерекшеліктері туралы сөз болады. Сым темірлі және үрмелі музыкалық аспаптардың штрихтық ерекшеліктері мен олардың динамикалық мүмкіндіктері қарастырылады, сондай-ақ солист пен оркестр арасындағы теңгерімді дұрыс орнату мәселелері талқыланады.

3 модуль. Опералық сахналарды дирижерлеу ерекшеліктері.

Үшінші модуль опералық спектакльдерді дирижерлеудің ерекшеліктерін ашып көрсетеді. Операдағы речитатив, опералық ансамбльдер, қосалқы және оркестрлік репетициялар, солисттермен бірлескен репетициялар және операдағы оркестрлік аккомпанементтің ерекшеліктері талқыланады.

4 модуль. Балет сахналарын дирижерлеудің ерекшеліктері.

Төртінші модульде балет спектаклінің негізі ретінде хореография мәселелері қарастырылады. Балет өнерінің тарихи қырындағы дәстүрлері және қазіргі заманғы балет қойылымдары зерттеледі.

5 модуль. Камералық, халықтық, симфониялық оркестрлермен жұмыс жасаудың ерекшеліктері

Бесінші модульде әртүрлі музыкалық ұжымдармен дирижерлік ету ерекшеліктері қарастырылады, оның ішінде симфониялық, камералық, халықтық немесе

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	12 БЕТ

фольклорлық оркестрлер бар. Әрбір ұжымның аспаптық құрамын және ерекшеліктерін зерттеу.

Осылайша, бағдарламаның оқу-тақырыптық жоспары жоғары және орта кәсіптік білім беру негізінде білім беру ұйымдарының бейіні бойынша мұғалімдердің барлық деңгейлерінің біліктілігін арттыру мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес мұқият құрылып, олардың кәсіби дамуын толықтай қамтамасыз ету және оқушылардың оқу нәтижелерін жақсарту үшін бағытталған. Білім беру процесі жоспарға сәйкес ұйымдастырылады.

Бағдарлама жоспары (80 сағат – оффлайн оқыту)

2 кесте

№	Сабақ тематикасы	Күндізгі оқу, 80сағат				Барлығы
		Теориялық сабақ	Тәжірибелік сабақ	Жұмысты қорғау	Тестілеу	
	Диагностикалық тестілеу				1	1
	1 модуль. Батыс Европа композиторларының музыкасы	4	16			20
1.1	«Вена классиктерінің» симфонияларын дирижерлеу	1	4			5
1.2	Оркестрлік репетицияға дайындалу. Дирижерлік ретушь.	1	4			5
1.3	Стильдің, форманың және шығарма мазмұнының ерекшеліктері	1	4			5
1.4	Дайындық процесіндегі дирижердің назарындағы объектілер	1	4			5

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	13 БЕТ

2 модуль. Оркестрлік аккомпанемент (фортепиано, үрмелі және ішекті аспаптарға арналған концерттерді дирижерлеу)		3	9			12
2.1	Оркестрлік аккомпанементті орындаудың ерекшеліктері.	1	3			4
2.2	Каденциядан шығу. Көшу қиыншылықтары.	1	3			4
2.3	Түрлі ішекті және үрмелі аспаптармен аккомпанемент орындау кезіндегі баланс пен штрихтардың ерекшеліктері.	1	3			4
3 модуль. Опералық сахналарды дирижерлеу ерекшеліктері.		4	12			16
3.1	Опералық сахнаны дирижерлеу ерекшелігі.	2	4			6
3.2	Операдағы оркестрлік аккомпанементтің ерекшеліктері.	1	4			5
3.3	Операдағы речетатив. Солистермен дайындық (репетиция)	1	4			5
4 модуль. Балет сахналарын дирижерлеу ерекшеліктері.		3	9			12
4.1	Хореография балет өнерінің негізі ретінде. Хореография негіздерімен танысу.	1	3			4
4.2	Балет сахналарын дирижерлеу ерекшеліктері.	1	3			4
4.3	Балеттің негізгі қимылдарын (па) классификациялау	1	3			4
5 модуль. Камералық, халықтық, симфониялық оркестрлермен жұмыс жасаудың ерекшеліктері		6	12			18
5.1	Симфониялық оркестр	2	4			6

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	14 БЕТ

5.2	Халықтық (фольклорлық) оркестр	2	4			6
5.3	Камералық оркестр.	2	4			6
Қорытынды тестілеу					1	1
Барлығы		20	59		1	80

6. Оқу процесін ұйымдастыру

Курманғазы атындағы ҚҰК тыңдаушыларына біліктілікті арттыру оқу процесін ұйымдастыру дәстүрлі оқыту формалары мен заманауи жұмыс әдістерін біріктіретін жүйелі тәсілді көздейді. Консерватория музыканттардың білім беру, шығармашылық және зерттеу қызметі үшін үлкен мүмкіндіктерге ие, бұл тыңдаушыларға өздерінің кәсіби дағдыларын кеңейтуге және тереңдетуге, оркестрлік дирижерлеу саласындағы біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді.

Оқу процесінің маңызды құрамдас бөлігі лекциялар мен семинарлар болып табылады. Лекцияларды консерваторияның жетекші оқытушылары, сондай-ақ шақырылған сарапшылар оқиды.

Оқу процесін ұйымдастыруда маңызды екпін тіжнрибелік сабақтарға қойылады, мұнда тыңдаушылар консерваторияның тәжірибелі орындаушыларымен және педагогтарымен жұмысын бақылап, белгілі бір жағдайларда концерттік бағдарламаға немесе шеберлік сыныбына қатысуға мүмкіндігі бар.

Тыңдаушылардың өз бетінше жұмыс істеуіне көмек көрсету үшін консерваторияның медиатекасы пайдаланылады, онда үздік орындаушылардың аудио және бейнемазмұнды жазбалары, архивтік материалдар және оқу бейнемазмұндары жинақталған. Курстардың тыңдаушылары музыкалық шығармалардың әртүрлі интерпретацияларына қол жеткізе алады, орындаушылық техникасын зерттей алады, қазіргі заманғы оқыту бағдарламалары мен қосымшаларын пайдалана отырып, ноталық редакторлар немесе есту мен ритмді дамытуға арналған тренажерлерді қолдана алады.

Консерваторияның кітапханасы оқу процесіне енеді және тыңдаушыларға ноталық әдебиетке, оқу-әдістемелік және ғылыми жұмыстардың базасына қол жеткізу мүмкіндігін ұсынады. Әр түрлі дәуірлердің музыкалық шығармаларының сирек басылымдарымен танысу мүмкіндігі де беріледі.

Процесті ұйымдастырудың бірегей әдісі ретінде тәжірибе алмасу жүзеге асырылады, ол тыңдаушы мен консерватория оқытушысының жеке кеңестерінде жүзеге асады. Бұл сәттерде тыңдаушылар оқу мен концерттік бағдарламаларды дайындау бойынша құнды кеңестер ала алады. Топтық талқылаулар оқу-әдістемелік және ғылыми жұмыстарды талқылауға қатысу арқылы жүзеге асырылады, олар консерватория кафедраларының отырыстарында немесе

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	15 БЕТ

дөңгелек үстелдерде өтеді.

Консерватория тыңдаушыларды университеттің белсенді музыкалық өміріне қатысу мүмкіндігімен қамтамасыз етеді, ол үш концерт залында өтетін күнделікті классикалық және есептік концерттерді қамтиды, сондай-ақ шақырылған музыканттардың қатысуымен өтетін концерттерді де.

Курсты бітірген тыңдаушылар заманауи оқу аудиторияларында білім алады, олар жоғары сапалы музыкалық аспаптармен (Steinway&Sons, Fazioli, Yamaha, Bluthner және басқалар) жабдықталған. Тыңдаушылардың пайдалануы үшін арнайы музыкалық аспаптар қоймасы бар, онда курс барысында аспапты жалға алуға болады.

Қосымша, консерватория ғылыми-педагогикалық конференциялар мен көрмелер ұйымдастырады. Тыңдаушылар консерватория оқытушыларымен қазіргі дирижерлік педагогика мен практика бойынша өзекті сұрақтар бойынша кеңес ала алады, сондай-ақ профессорлық-оқытушылық құрамның сабақтарына өз қалауы бойынша қатыса алады.

Осылайша, Құрманғазы атындағы консерваторияда оқу процесінің ұйымдастырылуы тыңдаушылардың кәсіби өсуіне қажетті жағдайларды қамтамасыз етеді, оларға педагогикалық шеберлікті және орындаушылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Кәсіби біліктілікті арттыру курстары келесі режимде ұйымдастырылады:

1) күндізгі оқыту, Бағдарлама жоспарына сәйкес 80 академиялық сағат

2) онлайн оқыту, Бағдарлама жоспарына сәйкес 80 академиялық сағат

Оффлайн оқыту режиміндегі білім беру процесі келесі оқу және бағалау түрлерін қамтиды:

- теориялық;
- тәжірибелік;
- тестілеу;

Онлайн оқыту режиміндегі білім беру процесі келесі оқу және бағалау әдістерін қамтиды:

- теориялық;
- тәжірибелік;
- тестілеу;

Оффлайн оқыту режиміндегі білім беру процесі әртүрлі оқыту формаларына негізделген, соның ішінде аудиториялық сабақтар, мастер-класстар, ғылыми конференцияларға қатысу (егер БА өту кезеңінде олар өткізіледі), ашық сабақтар, концерттер, вебинарлар, интерактивті дәрістер, топтық талқылаулар, практикалық тапсырмалар, рөлдік ойындар және кейс-анализдер. Білім беру процесінде маңызды орын алатын проблемалық оқыту мен зерттеу қызметінің әдістері тыңдаушылардың сындарлы ойлауын және мәселелерді шешу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, заманауи білім беру технологияларын

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	16 БЕТ

қолдану жоспарлануда, соның ішінде мультимедиялық презентациялар мен интерактивті өзара әрекеттесу үшін цифрлық платформалар.

Онлайн оқыту режимінің ерекшелігі – бұл оқу процесін қолдау мен өзара әрекеттесу үшін цифрлық платформалар мен құралдарды пайдалану. Бұл виртуалды сыныптар, бейнеконференциялар, онлайн-дискуссия форумдары, интерактивті оқу материалдары мен тестілерді қамтиды. Онлайн оқыту оқу процесін әр тыңдаушының жеке қажеттіліктеріне икемді түрде бейімдеуге мүмкіндік береді, оқу материалдарына кез келген уақытта және кез келген жерден қол жеткізуді қамтамасыз етеді, бұл өз кезегінде оқуға қызығушылық пен мотивацияны арттыруға ықпал етеді.

Консерваториядағы біліктілікті арттыру бағдарламасының негізгі оқу процесін ұйымдастыру формасы – жеке сабақ болып табылады. Оқыту әдісінің таңдауы тыңдаушылардың жеке ерекшеліктері мен қабілеттеріне, музыкалық даму деңгейіне және өмірлік психологиялық тәжірибесіне байланысты. Біліктілікті арттыру курстарында әртүрлі оқу түрлері қолданылады: практикалық – жеке және топтық сабақтар, теориялық – аралас формалар. Бағдарлама аясындағы оқыту стратегиясы төрт-бес педагогтан тұратын шағын топтарда ұйымдастырылады, олар әртүрлі деңгейдегі дайындыққа ие.

Оқыту мен үйретудің әдіс-тәсілдері тыңдаушыларды оқытуға және шешім қабылдауға белсенді қатысатын икемді, инновациялық және тыңдаушыға бағдарланған оқу ортасын құруға ықпал етеді.

Тыңдаушыларға оқу материалын алдын ала зерттеу, оқу бағдарламасының жеке бөлімдерін тәуелсіз меңгеру немесе очный оқу барысында өтілген материалды бекіту үшін қосымша материалдар беріледі.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

Бағдарламаның оқу-әдістемелік қамтамасыз етуі оқу-әдістемелік материалдардан тұрады, олар:

- оқу-білім беру бағдарламасы және оқу күнтізбесі, оқуды аяқтауға қажетті;
 - тыңдаушының іс-құжаты, ол бағдарлама мазмұнымен және маңызды көздердің тізімімен толықтырылған құрылымдалған материалдардың жинағын қамтиды;
 - тыңдаушының күнделігі, ол курстық оқыту кезінде пайдаланылады;
- бағалау құжаты - тыңдаушылардың білімдері мен дағдыларын бағалау көрсеткіші, тестілер, практикалық тапсырмалар және курстың соңында бақылау мен қорытынды тексерулер жүргізу үшін қолданылатын іс-құжаттар;
- электронды онлайн-ресурстар - интерактивті база, қосымшалар мен веб-сайттар, оқу құжаттарын меңгеру бойынша қосымша материалдар,

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	17 БЕТ

тапсырмалар, тестілер, форумдар, талқылау конференциялары және тыңдаушылардың оқуы мен дербес жұмысына арналған басқа да құралдар.

Оқу модульдерінің негізгі мазмұны мен өзін-өзі бағалау көрсеткіштерін анықтайтын нәтижелер 3-кестеде көрсетілген.

3кесте

Модуль	Оқу материалдарын меңгеруге арналған тапсырмалары кіретін негізгі мазмұн	Өзін өзі бағалау критерийлерін көрсететін нәтижелер
1 модуль. Батыс Европа композиторларының музыкасы	1.1 «Вена классиктерінің» симфонияларын дирижерлеу	Симфониялардың «Венских классиков» дирижерлік ерекшеліктерін терең түсіну:
	1.2. Оркестрлік репетицияға дайындалу. Дирижерлік ретушь.	Партитурамен жұмыс жасау және репетиция кезінде музыканттармен өзара әрекеттесу
	1.3. Сильдің, форманың және шығарма мазмұнының ерекшеліктері	Шығармашылық белсенділікті қалыптастыру, музыкалық шығармалардың стилі, жанры, сондай-ақ эмоционалдық мазмұнының ерекшеліктерін түсіну қабілеті
	1.4. Дайындық процесіндегі дирижердің назарындағы объектілер	Оркестрде үйлестірудің рөлі мен оны жүзеге асыру әдістерін түсіну, динамикалық баланстың маңыздылығын сезіну мен музыкалық фактурды талдай білу қабілеті және.
2 модуль. Оркестрлік аккомпанемент (фортепиано, үрмелі және ішекті аспаптарға арналған концерттерді дирижерлеу)	2.1. Оркестрлік аккомпанементті орындаудың ерекшеліктері	Солист пен оркестрдің өзара әрекеттесуін талдау, оркестрлік аккомпанементтің рөлін анықтау, стильдік ерекшеліктерді ажырату.
	2.2. Каденциядан шығу. Көшу қиыншылықтары.	Каденция құрылымын түсіну, дирижер мен оркестр
БА БАҒДАРЛАМАСЫ		ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ		18 БЕТ

		арасындағы үйлестіруді түсіну, каденциядан шығу қиындықтарын және осы процестегі дирижерлік жұмыстың маңыздылығын түсіну.
	2.3. Түрлі ішекті және үрмелі аспаптармен аккомпанемент орындау кезіндегі баланс пен штрихтардың ерекшеліктері.	Аккомпанементтегі балансты ұғыну, штрихтардың маңыздылығын меңгеру, музыкалық интуицияны дамыту, орындаудың стилистикалық дәлдігін бағалау, дирижердің баланс бойынша жұмыстағы рөлін түсіну.
3 модуль. Опералық сахналарды дирижерлеу ерекшеліктері	3.1. Опералық сахналарды дирижерлеу ерекшеліктері	Опералық спектакльдің барлық элементтерінің өзара әрекетін ести білу, опералық орындау стильдерін айыра білу, күрделі музыкалық және сахналық өзара әрекеттерді талдай білу.
	3.2. Специфика Опералық спектакльдегі оркестрлік аккомпанементтің ерекшеліктері	Оркестрлік аккомпанементтің функцияларын түсіну, аккомпанемент стильдерінің айырмашылықтарын ажырату, оркестрдің драмалық рөлін қабылдау.
	3.3 операдағы речитатив. Солистермен репетиция	Речитативті орындау стильдерінің айырмашылықтары, орындаудың нюанстарына тыңдаушылық назарын дамыту, солист пен оркестрдің өзара әрекеттесуінің маңыздылығын түсіну, солистермен

		дайындық (спеккалар) маңызды екенін бағалау.
4 модуль. Балет сахналарын дирижерлеу ерекшеліктері	4.1 Хореография балет өнерінің негізі ретінде. Хореография негіздерімен танысу.	Хореографияның негізгі элементтерін түсіну, хореография мен музыканың синхрондылығын бағалау, хореографиялық композицияларды талдау.
	4.2. Балет сахналарын дирижерлеу ерекшеліктері.	Музыка мен хореографияны үйлестіру дағдыларын меңгеру, репетициялық жұмыстарды жүргізу дағдыларын меңгеру, балет партитураларын талдау, балет оркестрімен жұмыс ерекшеліктерін ұғыну
	4.3 Балеттің негізгі қимылдарын (па) классификациялау	Би қимылдарының құрылымын талдау, балет қимылдары терминологиясын меңгеру. Хореографиялық композицияларды құрудың негіздерін меңгеру
5 модуль. Камералық, халықтық, симфониялық оркестрлермен жұмыс жасаудың ерекшеліктері	5.1 Симфониялық оркестрмен жұмыс жасау қағидалары	Симфониялық оркестрді басқарудың негіздерін меңгеру, дирижерлік техниканы жетілдіру, партитураларды талдау дағдыларын дамыту, әртүрлі стильдерде композицияларды интерпретациялау
	5.2 Халықтық (фольклорлық) оркестрмен жұмыс жасау әдістері	Халық оркестрінің құрамын және дыбысталуын түсіну, халықтық репертуарды талдау, икемді дирижерлік тәсілдерді пайдалану, ансамбльдік дыбысталу қалыптастыру.

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	20 БЕТ

	5.3 Камералық оркестрмен жұмыс жасау мүмкіндіктері	Камералық оркестрдің құрамын ұғыну, шығармадағы детальдармен жұмыс істеу ерекшеліктерін түсіну
	5.4. Жобаларды қорғау	Түрлі оркестрлермен заманауи дирижерлік жұмыстың негізгі тенденциялары бойынша үйреншікті критерийлер мен дағдыларды көрсету.

8. Оқыту нәтижелеріне баға беру

Тыңдаушыларды бағалау оқу барысында (ағымдағы бағалау) және курс аяқталғаннан кейін (қорытынды бағалау) критериялық әдістер негізінде жүзеге асырылады:

- формативті бағалау (БА курстарында қатысу, барлық модульдер бойынша теориялық және тәжірибелік жұмыстарды бағалау)
- суммативті бағалау (тестілеу, жалпы балл).

Курс модульдерін меңгеру нәтижесінде тыңдаушылар қорытынды тестілеуден өтеді. Бағаланатын тәжірибелік жұмыстар:

- камералық-вокалдық немесе камералық-аспаптық музыкадан екі музыкалық шығарманын орындалудың видеожазбасы;
- таңдалған білім беру бағдарламасы туралы эссе;
- авторлық курс тақырыбы бойынша әдістемелік баяндамалар немесе ашық сабақтар.

Тыңдаушылар авторлық курс бойынша тапсырмаларды жеке орындайды. Тапсырмаларды орындау барысында тыңдаушыға оқытушы тарапынан топтық немесе жеке кеңес ретінде көмек көрсетіледі. Тапсырмалар кесте бойынша тапсырылады, жетілдіру жолдарын көрсету арқылы толық кері байланыс беріледі.

Қорытынды жұмысты бағалау үшін (таңдау бойынша) келесі критерийлер белгіленген:

0 балл - іске асырылмаған;

50-74 балл - ішінара іске асырылған;

74-100 балл - толық іске асырылған.

Қорытынды жұмысты орындау бойынша ең жоғары балл саны - 100 балл, мұнда:

1) «Өте жақсы»: 85-100%;

2) «Жақсы»: 75-84%;

3) «Қанағаттанарлық»: 50-74%.

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	21 БЕТ

Қорытынды баға барлық сабақтарға қатысу, сабақтар барысында белсенділік, қорытынды тестілеу нәтижелерін ескере отырып құралады. Оқу жетістіктерін бағалаудың критерийлері арасындағы бөлініс: 10% қатысу үшін, 40% белсенділік үшін, 50% қорытынды тестілеу үшін.

Қорытынды тестілеуге қатысу үшін тыңдаушылар курсқа қатысу кестесіне сәйкес барлық сабақтардың кемінде 80%-ына қатысып, қорытынды тестілеуді тапсырған болуы тиіс.

Тыңдаушылардың белсенділігін және практикалық жұмыстарын бағалау күнделікті жүзеге асырылады. Әр позиция бойынша ең жоғары баға 20 баллды құрайды. Осылайша, формативті бағалаудың жалпы саны 40 баллды құрайды.

Суммативті бағалау балы қорытынды тестілеу нәтижелері негізінде анықталады.

Қорытынды орташа баға 50 балл және одан жоғары алған тыңдаушыға сертификат беріледі.

9. Курстан кейінгі қолдау

Курстан кейінгі педагогтың қызметін қолдау – бұл курстардан кейінгі қызметтің мониторингін жүргізу және курстан кейінгі кезеңде кеңес беру мен әдістемелік көмек көрсету арқылы педагогтың кәсіби құзыреттіліктерін жетілдіруді жүзеге асыратын іс-шаралардың механизмін қамтитын нақты құрылымдалған алгоритм. Осы алгоритмнің нәтижесінде педагогтың біліктілік дағдыларының түсінігі, теорияны практикада қолдану, жеке даму және кәсіби жетістіктері жетілдіріледі.

Курстан кейінгі педагогты қолдаудың **мақсаты** – бұл педагогтың кәсіби қызметін курстан кейінгі кезеңде тиімді жақсарту, кәсіби құзыреттілікті дамыту бағытында әдістемелік көмек көрсету.

Курстан кейінгі педагогты қолдаудың **міндеттері**:

1. Курстық және курстан кейінгі кезеңдерде біліктілікті арттыруды қолдау;
2. Педагогқа теориялық білімдерін практикада қолдануға көмек көрсету;
3. Болашақ кәсіби өсу үшін жеке білім беру траекторияларын жоспарлау.

Педагогтың курстан кейінгі іс-әрекетін қолдаудың **жүзеге асырылу түрлері**:

1. Тыңдаушыларға педагогикалық және диагностикалық қызметінде әдістемелік және сараптамалық көмек көрсету;
2. Педагогикалық және зерттеу қызметінің қорытынды жұмыстарын іске асыру және дайындауда сараптамалық көмек көрсету;
3. Тәжірибе алмасу іс-шараларын (семинарлар, дөңгелек үстелдер, ашық сабақтар, конференциялар және басқа да білім беру іс-шаралары) ұйымдастыруға көмек көрсету.

Курстан кейінгі қолдау бірнеше кезеңнен тұрады:

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	22 БЕТ

Бірінші кезең. Курс тыңдаушылары мен жетекшісі курстан кейінгі кезеңде педагогтың дамуы үшін қажетті құзыреттерді анықтап, күтілетін нәтижелерді белгілейді.

Екінші кезең. Курс тыңдаушылары өздерінің кәсіби құзыреттерін курстан кейінгі тәжірибеде дамыту үшін жеке даму траекториясының жоспарын құрады. Курс жетекшісі тыңдаушылардың өтініштері бойынша кездесулер ұйымдастырады және бар қиындықтар бойынша кеңес береді.

Үшінші кезең. Тыңдаушы жеке жоспарында көрсетілген шараларды жүзеге асырады. Жетекші педагогты курстан кейінгі кезеңде жеке консультациялар ұйымдастыру, жоспарланған шараларды ұйымдастыру мен орындауға көмек көрсету, педагогтың жеке жоспарын орындау нәтижелерін анықтау және конструктивті кері байланыс жүргізу арқылы қолдайды.

Төртінші кезең. Курстан кейінгі қолдау нәтижелері бойынша тыңдаушы мақалалар әзірлеп, жариялайды, әдістемелік баяндамалар мен басқа да жұмыстар жазады. Бұл материалдар тәжірибе алмасу және концертмейстерлік өнер саласындағы кәсіби құзыреттер деңгейін арттыруға бағытталған практикалық ұсыныстар үшін қызмет етеді. Мұндай тәсіл білім мен дағдыларды тереңдетуге, сондай-ақ осы салада үздіксіз даму үшін ынталы мамандар қауымдастығын құруға ықпал етеді.

Курсты аяқтап, алған білімдерін, дағдыларын тәжірибеде табысты қолданатын педагогтар тәжірибе алмасу шараларына қатысуға тартылады, мұнда олардың жетістіктері мен кәсіби тәжірибесі қоғамдық түрде танылып, бағаланады.

Ұсынылған курстан кейінгі қолдауды жүзеге асырудың түрлері 4-кестеде көрсетілген.

4 кесте

№	Атауы	Қорытындылау формасы
1	Біліктілікті арттыру курстарында жоспарланған сабақ/дәріс өткізу	Ашық сабақ
2	Құрманғазы атындағы ҚҰК кафедра профессорлары мен шақырылған музыканттар тарапынан түрлі мамандықтар бойынша шеберлік сыныптарын өткізу.	Шеберлік сыныптары
3	Білім беру саласында/қалада/облыста тәжірибе алмасу мақсатында конференциялар мен семинарлар өткізу.	Жоспар мен іс-шараның хаттамасы Іс-шарада қабылданған ұсынымдар

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	23 БЕТ

4	Концертмейстердің жұмысын көтеру мақсатында тәжірибе алмасу үздік тәжірибелер мен әдістерді бірлесіп талқылауды қамтиды, бұл музыкалық орындаушылық пен білім беру саласында осы рөлдің маңыздылығын мойындауға ықпал етеді.	Қоғамдық ақпарат құралдарында жарияланымдар
5	Таңдалған тақырып бойынша эссе жазу	Эссе
6	«Курстан өткен педагогтардың оқу барысында меңгерген негізгі тенденцияларын тәжірибеде енгізу нәтижелері бойынша дөңгелек үстел өткізу, (оқытудан кейін 1 күнтізбелік жыл өткен соң)	Іс-шаралар жоспары мен есебі
7	Авторлық курс тақырыбы бойынша әдістемелік баяндама жазу	Баяндама, хабарламалар
8	Дирижерлік ерекшеліктер әртүрлі оркестрлік ұжымдармен жұмыс жасауда» курсының нәтижелері бойынша өткізілетін дөңгелек үстел (оқыту аяқталғаннан кейін 1 жыл өткен соң).	Жоспар және дөңгелек үстелдің хаттамасы

Курстан кейінгі мониторинг

Посткурстық мониторинг - бұл педагогтардың посткурстық қызметін бақылау, диагностикалау және бағалау процесі.

Курстан кейінгі мониторингтің **мақсаты** – тыңдаушылардың кәсіби қызметінің нақты жағдайын Құрманғазы атындағы ҚҰК біліктілікті арттыру бағдарламаларының күтілетін нәтижелерімен салыстыру, оның ішінде оффлайн оқу форматы да қамтылады. Сондай-ақ, бұл курстан кейінгі қолдаудың диагностикасы мен мониторинг нәтижелері бойынша білім беру бағдарламаларын жаңартуға қатысты шешім қабылдауды қамтиды.

Курстан кейінгі мониторингтің **міндеттері:**

1. Құрманғазы атындағы ҚҰК білім беру бағдарламалары бойынша курстарды аяқтаған тыңдаушылардың курстан кейінгі қызметі туралы нақты және сенімді ақпарат беру;
2. Ақпаратты жинау, жүйелеу және диагностика әдістерін жасау және іске асыру;

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	24 БЕТ

3. Құрманғазы атындағы консерваторияның білім беру бағдарламаларын жақсарту және түзету.

Курстан кейінгі мониторингтің нысаны - білікті педагогтың кәсіби қызметі.

Курстан кейінгі мониторингті жүзеге асыру келесі әрекеттерді қамтиды:

1. ақпарат жинау үшін сауалнамалар жасау;
2. педагогтар арасында сауалнамаларды ұйымдастыру;
3. курстан кейінгі қолдау үшін пайдаланылатын деректерді жинау;
4. деректерді өңдеу және сақтау;
5. есеп беру.

Курстан кейінгі мониторингті жүзеге асырудың түрлері: сауалнамалар жүргізу, ақпаратты сұрыптау, статистикалық деректерді өңдеу, ақпаратты зерттеу және диагностика.

Курстан кейінгі мониторинг заманауи инновациялық технологияларды белсенді енгізуді қамтиды.

Курстан кейінгі мониторинг үшін деректерді жинау және өңдеу, Құрманғазы атындағы ҚҰК курстарын аяқтаған педагогтармен курстар басталмай тұрып құрылған WhatsApp топтары арқылы байланыс орнату арқылы жүзеге асырылады.

Педагогты курстан кейінгі қолдау жоспары мен есебін құру бойынша ұсыныстар

Курстардың

тақырыптары:_____

Курстан өту күндері:_____

Курс оқытушыларының аты- жөні_____

Тыңдаушының аты-жөні_____

Жеке жоспарды құру кезінде БАҚ, курстан кейін бір жыл ішінде өткізілетін іс-шаралар көрсетіледі, олардың өткізілу мерзімімен.

Жоспарланған іс-шаралардың мысалдық мазмұны: ашық сабақ (тақырып көрсетілген), мастер-класс, дөңгелек үстел, біліктілікті арттыру курсының тақырыбы бойынша семинар өткізу, БА курсының тақырыбы бойынша вебинар өткізу, біліктілікті арттыру курстары бойынша әдістемелік баяндамалар жазу, концерттер, тәжірибе алмасу, өз музыкалық туындыларын жасау, рефлексиялық есеп және т.б.

Курстан кейінгі қызмет бойынша есеп формасы

Курстардың тақырыбы:_____

Курстан өткен күндері :_____

Курс оқытушысының аты-жөні_____

Тыңдаушының аты-жөні_____

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	25 БЕТ

№	Іс-шара	Өткізу күні	Қысқаша сипаттама	Дәлелдейтін ақпараттар (фото, сілтеме және т.б.)
1				
2				
3				
4				
5				

Подпись _____

Почта: conservatory.pk@mail.ru

**«Түрлі оркестр ұжымдарымен жұмыс жасаудағы дирижерлік ерекшеліктер»
Бағдарламасы бойынша білім алушының
ҚОРЫТЫНДЫ БАҒА ҚОЮ ПАРАҚШАСЫ**

Топ лекторы: _____

Оқу кезеңі: _____

Тыңдаушының аты-жөні	Формативтік баға						Қорытынды тестілеу	Қорытынды орта бағасы	Сертификация бойынша кеңестер
	Дәріске қатысу	Модуль 1 (7 сағат)	Модуль 2 (9 сағат)	Модуль 3 (8 сағат)	Модуль 4 (11 сағат)	Модуль 5 (5 сағат)			
	10 балл	7 б.	9 б.	9 б.	11 б.	5 б.	50 балл	100 балл	Ұсынылады/ұсыны

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	26 БЕТ

									лмайды
		40 балл							
1									
2									
3									
4									
5									

10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

- 1.Ержемский Г.Л. Процесс идентификации в деятельности дирижера // Психология возрастных коллективов. – М., 1978.
2. Ержемский Г.Л. Психология дирижирования. – М., Музыка, 1988.
- 3.Ержемский Г.Л. Закономерности и парадоксы дирижирования. – СПб.: 1993
- 4.Мусин И. Техника дирижирования. – Л., 1967
5. Мусин И. О воспитании дирижера. – Л., 1987
- 6.Мусин, И. А. Язык дирижерского жеста / И. А. Мусин. – М.:Музыка, 2007
7. Локшин Л. Замечательные русские хоры и их дирижеры. – М.:Музгиз, 1963.
- 8.Медынь.Я.Г. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. – М.:Музыка, 1977г.
9. Ольхов К.А. Теоретические основы дириж-ой техники. Л.:Музыка, 1984г.
- 10.Малько Н. Основы техники дирижирования. - Л., 1965.
- 11.Мусин И. О воспитании дирижера. - Л.: Музыка, 1987.
- 12.Мусин И. Техника дирижирования
- 13.Мусин И. Язык дирижерского жеста
- 14.Мусин И. Уроки жизни

Электрондық-бағдарламалық құралдар:

1. <http://classic.chubrik.ru/аудио> – және Аркадий Чубриктің ноталық мұрағаты (Музыкалық классика);
2. http://yanko.lib.ru/fort-library/music/index.html#_Toc40851713
Слава Янконың ноталық кітапханасы;
3. <https://notes.tarakanov.net/>–Борис Таракановтың ноталық мұрағаты;
- 4.<http://www.notarhiv.ru/>- Ресейдің ноталық мұрағаты;
- 5.<https://primanota.ru/>– ноталық мұрағат;

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	27 БЕТ

6. <http://xn--80aerctagto8a3d.xn--p1ai/>– ноталық мұрағат;
7. <http://imslp.ru/>– классикалық музыка; ноталары
8. <http://185.217.181.84:8087/JIrbis2/>– Құрманғазы атындағы ҚҰК ноталық каталогы ;
9. https://youtu.be/SFvYs_y8byo– Профессор Б. А. Жаманбаевтің шеберлік сыныбы, Нұр-Сұлтан қ. (1 бөлім);
10. <https://youtu.be/r92yFdYJ5ZA>– Профессор Б. А. Жаманбаевтің шеберлік сыныбы, Нұр-Сұлтан қ. (2 бөлім);
11. <https://youtu.be/OyZnQ0ulFjA>– Профессор Б. А. Жаманбаевтің «Дирижерлеу техникасы»;
12. <https://youtu.be/oXVDalD7HPY> Б. А. Жаманбаевтің шеберлік сыныбы 2012 ж.;
13. <https://youtu.be/T8035KmoQEU>– Телепередача с Б.А. Жаманбаевпен өткізілген «Вечные ценности» телебағдарламасы;

БА БАҒДАРЛАМАСЫ	ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕС
ҚҰРМАНҒАЗЫ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ КОНСЕРВАТОРИЯСЫ	28 БЕТ